

DRIEPAS

Verenigingsblad van de Historische Kring Duiven-Groessen-Loo

Jaargang 37

nummer 1

maart 2020

In dit nummer:

**In gesprek
met:
Frans
Wolters**

**Brief van
Piet
Driessen**

**Brief van
Biaci
Giuseppe**

**Burgemeester
M.A. Smit**

**Verenigings-
nieuws**

www.hkdgl.nl

Beste lezer,

De winter lijkt wel overgeslagen, gelukkig zegt de een, jammer vindt een ander.

In dit nieuwe jaar 2020 gaan we weer met volle moed aan de slag. Er zal veel worden gesproken en geschreven over het einde van de Tweede Wereldoorlog, 75 jaar geleden. Dat vindt u terug in deze Driepas met uiteenlopende verhalen. Ook de lezing na afloop van onze jaarvergadering staat in het licht van het eindspel van de oorlog.

Onlangs heeft de gemeente Duiven definitief besloten dat de tankwal bij de Jezuïetenwaay definitief een gemeentelijk monument wordt.

Historisch gezien is 2020 een bijzonder jaar, het is dan 75 jaar geleden dat Nederland bevrijd werd. Ook in onze gemeente zal daar zeker aandacht aan besteed worden.

Het jaar 2019 was een druk jaar, zeker aan het eind. Met tien mensen hebben we in 6 weken tijd de teksten geschreven voor het Jumbo plaatjesboek en de foto's erbij uitgezocht. Op woensdag 26 februari was de afsluitende ruilmiddag. De toeloop overtrof onze verwachtingen.

Na veel gesprekken bleek in een bijeenkomst in het Dorpshuis in Groessen, dat er toch voldoende draagvlak was voor ons project "borging A15" bij de diverse subsidiegevers. Inmiddels is de sloop van een tiental panden gestart, maar wij hebben ze met 3D-scan en 360 graden foto's goed kunnen vastleggen. Ook alle voordeuren zijn door ons gered van de sloophamer.

In tegenstelling tot voorgaande jaren treft u in dit nummer van de Driepas geen stukken voor onze jaarvergadering van 25 maart aanstaande. Deze worden uitgereikt tijdens de vergadering.

Ik wens u veel leesplezier en ik zie u graag op 25 maart.

Piet Bus

Driepas is een uitgave van de Historische Kring Duiven-Groessen-Loo en verschijnt drie a vier maal per jaar.

Losse nummers € 5,00.

Driepas is een begrip uit de bouwkunst: drie elkaar snijdende cirkels die samen een driehoek vormen, veelvuldig toegepast in gotische kerkvensters. In profane zin gebruikt als symbool voor de samenwerking van de kerkdorpen Duiven, Groessen en 't Loo.

Redactieadres:
redactie@hkdgl.nl of
Remigiusplein 9
6921 BL Duiven

Bestuur:
bestuur@hkdgl.nl

Voorzitter:
voorzitter@hkdgl.nl
P. Bus

Secretaris:
secretariaat@hkdgl.nl
D. van Sas

Penningmeester:
E. Scheeres
penningmeester@hkdgl.nl
IBAN: NL54RABO0315407484
BIC: RABONL2U

Lid:
C. Smits
A. van Beurden

Secretariaat:
secretariaat@hkdgl.nl of
Remigiusplein 9
6921 BL Duiven

Internet:
www.hkdgl.nl

Oplage: 300 stuks

Het lidmaatschap van de Historische Kring kost €18,00 per jaar. Leden en abonnees buiten de gemeenten Duiven, Zevenaar en Westervoort betalen € 6,00 als bijdrage in de verzend- en portokosten. Opzeggen van lidmaatschap of abonnement uitsluitend schriftelijk voor 1 december van het lopende jaar. Uit de uitgave mag niets worden overgenomen zonder schriftelijke toestemming vooraf en zonder bronvermelding.

HISTORISCHE KRING DUIVEN - GROESSEN - LOO

(regnr. K.v.K. Midden Gelderland V 121961)

Uitnodiging

Geachte lid,

Het bestuur van de Historische Kring Duiven-Groessen-Loo nodigt u uit voor de jaarlijkse algemene ledenvergadering op:

Woensdag 25 maart 2020

aanvang 19.15 uur in de OGtent, zaal "bij Oma", Remigiusplein 9, Duiven

De zaal is open vanaf 19.00 uur.

Agenda:

1. Opening en mededelingen.
2. Vaststellen notulen jaarvergadering 27 maart 2019.
3. Jaarverslag 2019.
4. Vaststellen financieel verslag 2019 van de penningmeester en verslag van de controlecommissie.
5. (Her)benoeming controlecommissie.
6. Begroting.
7. Rondvraag.
8. Sluiting.

korte pauze (20.00-20.10 uur)

lezing (20.10-22.00 uur; pauze 21.00-21.15 uur)

Onder de titel van "het pokerspel met het water" zal de heer Ferdinand van Hemmen zal ingaan op de onderwaterzetting van de Betuwe in 1944-'45. Het is het sensationele verhaal over de strategische inzet van water in de Rijndelta, de gebeurtenissen aan het verdrinken front en hoe een uniek monsterverbond het rivierengebied behoeftte voor een grote humanitaire ramp.

Hij schetst de ontwikkelingen rond de plekken waar dijken zijn doorgestoken en volgt het spoor van het water.

De Liemers is trouwens niet geïnnundeerd door de Duitsers, maar liep toch onder water door bemoeienis van het verzet.

Met vriendelijke groeten,

Piet Bus

In gesprek met: Frans Wolters

Over de acht dagboeken die Frans Wolters vader Bernard Wolters (1906-2007) schreef over zijn leven, maar vooral over het deel over de oorlogsjaren.

Aanleiding

Frans Wolters heeft eind 2019 zelf contact opgenomen met de Historische Kring Duiven-Groessen-Loo om te laten weten, dat zijn vader acht dagboeken heeft geschreven over zijn leven en dus ook over de oorlogsjaren. Zijn vader heeft zeer uitgebreid geschreven over die tijd in Duiven, Groessen en Loo. Het beslaat de periode 1906-1965. Hij begon vanaf 1971 zijn herinneringen op te schrijven.

Het toeval wilde, dat de HKDGL al het plan had om aandacht te besteden aan oorlogsjaren en de bevrijding van 1945 in de DRIEPAS 1, 2020.

Frans Wolters 2020

Ontmoeting

We werden hartelijk verwelkomd door Frans Wolters (geb. 1946) in zijn huis aan de Leuvensestraat in Groessen.

Frans had al enkele dagboeken tevoorschijn gehaald. Ook had hij de Terugblik van Bernard Wolters op tafel klaarliggen, dat door zus Ria Wolters is opgeschreven; in 2002 heeft Bernard nog eens in het kort zijn (oorlogs)belevissen aan zijn middelste dochter, het vierde kind in het gezin verteld. Opa Bernard wilde graag een document achterlaten voor zijn kleinkinderen. Harrie heeft zijn verhaal mooi opgeschreven en ingebonden.

In de woonkamer van Frans viel meteen een mooi schilderij met de Duivens Molen in het oog.

Bernard geboren op de Stokhorst.

Bernard werd geboren in 1906 op de Stokhorst aan de Schraleweidsestraat. Zijn vader had de Stokhorst zo rond 1900 laten bouwen op een stuk land, dat hij bij de boedelscheiding van zijn ouders verworven had.

Bernards moeder overleed, toen hij 7 jaar was. Vader hertrouwde daarna met Anna Berentzen; zij was een hele fijne vrouw.

Toen Bernard 14 jaar was, sloeg opnieuw het noodlot toe; zijn vader overleed. Bernard bleef met zijn broertjes en zusjes achter.

Samen met zijn stiefmoeder werkte hij hard om zo voor zijn gezinsleden te zorgen.

Zo heeft Bernard al vroeg besloten, dat hij zou gaan "vechten" voor een goed bestaan.

Frans heeft zijn vader altijd gekend als een enorme doorzetter.....

Bernards alleenstaande tante Drika vroeg midden jaren dertig aan de jongens Wolters of een van hen bij haar op de Eltensestraat wilde komen wonen en werken. Bernard bood zichzelf aan, dit leek hem wel wat en vertrok van de Stokhorst. Na tantes dood in 1942 heeft Bernard haar bedrijf helemaal overgenomen.

Bernard getrouwd.

In 1942 trouwde Bernhard met Ciska Nijsen (1910- 1991).

Bernard bleef wonen aan de Eltensestraat in Duiven, vlak naast de Duivens molen, die aan het begin van de Eltensestraat stond in de bocht bij het spoor.

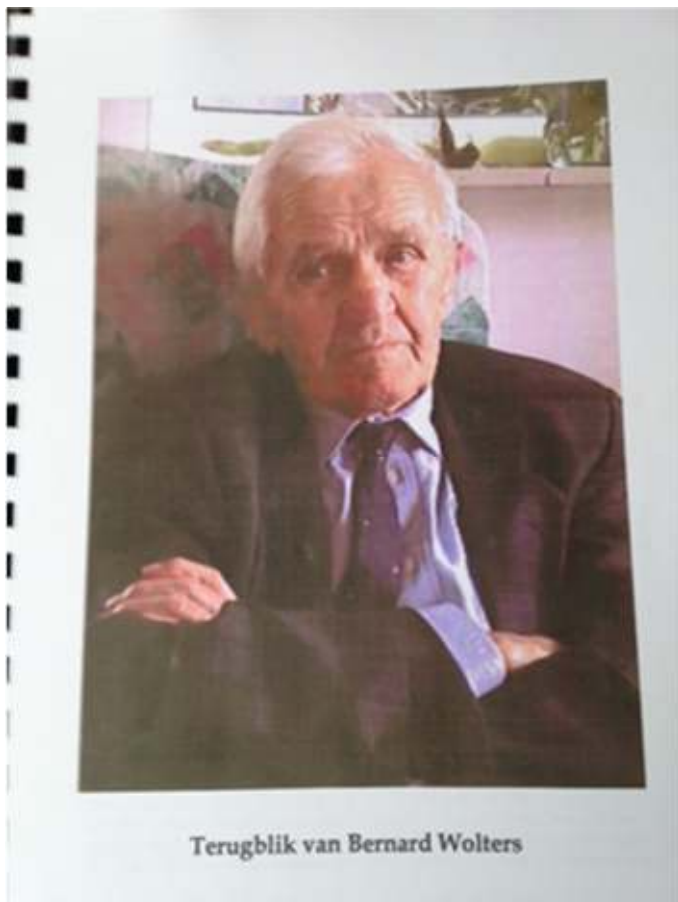
Al snel werd hun eerste zoontje Theo geboren.

Tot eind 1944 verliep het leven van het jonge echtpaar vrij rustig. Alles ging zijn gangetje.

Vader Bernard wist onderhuids, dat het mis was met de Joden.....

Bernard haatte de Duitsers niet. Bernard:" Die jonge soldaten worden ook maar gestuurd!"

In 1944 hebben Duitse soldaten tijdens de Engelse inval de molen opgeblazen. De molen was een uitkijkpost en een markeringspunt in het landschap ineen. Er was zoveel springstof gebruikt, dat het woonhuis veel schade opliep.

Terugblik van Bernard Wolters

Bernard Wolters voorop zijn terugblik

Uit: Terugblik van Bernard Wolters, bladzijde 25 t/m 34:

"In het voorjaar van 1942 kwam tante Drika plotseling te overlijden. Samen met haar had ik het bedrijf opgebouwd en onder gunstige omstandigheden van haar overgenomen.

Nu stond ik er alleen voor. Mijn moeder, broers en zuster hielpen mij, maar

In die stille en eenzame dagen, die nu volgden gingen mijn gedachten vaak naar het meisje, Cisca Nijsen, die ik eerder al had leren kennen en tenslotte schreef ik haar een briefje, waarin ik haar vroeg of ze voor een nadere kennismaking voelde. Na een paar dagen mocht ik, tot mijn grote vreugde, een bevestigend antwoord ontvangen. Op de door haar voorgestelde avond ging ik naar haar ouderlijk huis en maakte meteen kennis met haar ouders, broers en zusters. We maakten samen een afspraak voor een volgende keer en zo groeide langzamerhand onze verkering. Van samen uitgaan kwam in die oorlogsdagen niet

veel. Onze uitstapjes beperkten zich meestal tot een bezoek aan de wederzijdse familie en een niet te lange fietstocht, want er was algehele verduistering (zelfs onze fietslampjes moesten nog afgeschermd zijn), vanwege het gevaar voor bommenwerpers. Ondanks het steeds schaarser worden van allerlei eerste levensbehoeften en het nabijkomende oorlogsgeweld, besloten we toch maar binnen afzienbare tijd de grote stap te wagen. Voor Cis was het echter een moeilijke tijd. Hoe moest ze aan een uitzet komen? Weliswaar was onze woning geheel bemeubeld, het materiaal was wel degelijk, maar zo ouderwets. Tante stelde geen hoge eisen aan het leven, maar een jonge vrouw wil haar woning graag naar haar eigen smaak inrichten, wat in deze omstandigheden nou eenmaal niet mogelijk was. Een oom van mij, die een meubelhandel had, hielp ons zo goed mogelijk. Hij leverde ons zowaar een nieuw eetkamerameublement, zes eenvoudige stoelen en dito tafel. Het overige wat aangeschaft werd, was allemaal tweedehands, zoals dat heette, maar toch nog wel goed.

Vaak heb ik Cis toen bewonderd, hoe ze ons huis met dit eenvoudige materiaal toch nog keurig ingericht had.

Ik voelde me heel gelukkig met dit meisje, die als oudste uit een groot gezin, door een eenvoudige opvoeding en mede zorgen voor jongere broers en zusjes, een rijke levenservaring had voor haar leeftijd.

Dat was dus de zorg voor de inrichting van ons huis, maar omdat er bij een huwelijk nu eenmaal ook een bruiloft hoort, moest er ook nog voor een feestmaal gezorgd worden. Voor vlees had ik in een verborgen hoekje gedurende de zomer een varken vetgemest, dat voor de bruiloft en voor de z.g. "wittebroodsweken" bestemd was. Het beest groeide goed, zo goed zelfs, dat hij op een gegeven moment uit zijn te klein geworden hokje barstte en de straat op rende. Met vereende krachten de hulp van een paar buurjongens hebben we hem weer naar binnen geloodst, we waren blij dat geen Duitse soldaat zijn weg gekruist had, want dan was het wellicht een bruiloft zonder feestvarken geworden.

Intussen hadden we besloten in het najaar te trouwen en de datum vastgesteld op 17 november 1942. Met een mooie eenvoudige kerkelijke huwelijksinzegening, gevolgd door een leuke bruiloft in ons eigen huis begonnen we onze nieuwe levensweg.

Al zaten wij midden in de oorlog en Duitse bezetting, toch bleef voor ons de eerste tijd alles rustig en merkten we van nabij weinig van oorlogsgeweld.

Na bijna een jaar werd ons zoontje geboren, waar we beiden o, zo blij en gelukkig mee waren. Doch

na deze tijd van betrekkelijk rust kwam het oorlogsgevaar steeds dichterbij. Herhaaldelijk waren er boven ons luchtgevechten, waarbij meestal een van de twee toestellen naar beneden kwam of voortijdig, om zelf te ontkomen, hun bommenlast lieten vallen met voor bewoners van stad of dorp verschrikkelijke gevolgen. In juni 1944 kwam na een vreselijke strijd de landing van Engelsen en Amerikanen in Normandië. In grootste spanning wachtten wij af. Omdat wij zelf nog geen radio rijk waren, gingen we in de buurt of bij onze familie luisteren naar de laatste berichten van de Engelse zender. Na enige tijd, ik meen begin augustus, werden de Duitse stellingen in het Franse kustgebied doorbroken en konden onze bevrijders doorstoten tot de omgeving van Breda. We hoopten nu binnen afzienbare tijd bevrijd te zijn, echter zo eenvoudig bleek het niet te zijn. Eerst zou er voor ons nog een tijd van spanning en ellende aan voorafgaan.

Op zondagmiddag 17 september zagen we boven Arnhem en omgeving een geweldige vloot van Engelse transportvliegtuigen, waaruit wij duizenden parachutisten konden zien landen.

Daartussendoor, gedonder van Duits afweergeschut en luchtgevechten van Engelse en Duitse jagers.

Brandende olietrein 1944 Duiven, Foto HKWestervoort.

Grote vreugde gemengd met angstige spanning heerste er in het hele land. De radioberichten, die eerst zo hoopvol waren, werden minder optimistisch. Nadat de Engelsen eerst de brug bij Arnhem hadden veroverd, werden ze na een dag door de Duitsers verdreven. Een geweldige strijd ging hieraan vooraf, waarbij aan beide zijden bij burgers en militairen vreselijk veel slachtoffers vielen.

Het gebied tussen Arnhem en Oosterbeek, rond de Utrechtseweg, was nog door de Engelsen bezet.

Ze waren echter ingesloten en van alle aanvoer verstoken. Na enige dagen van hopeloze strijd, waarbij verschrikkelijke tonelen afspeelden, niet in het minst bij de burgers, trokken de Engelsen zich 's nachts terug in rubberbootjes en vlotten over de Rijn naar Elden in de Betuwe, dat in Engelse handen bleef. De bevrijding die zo nabij leek, was nog lang niet in zicht. Deze toestand zou nog een hele week duren. Eens, op een middag, kwam er over de spoorlijn Arnhem – Zevenaar een Duitse trein met een dertigtal tankwagens met benzine.

Ongeveer driehonderd meter van ons huis werd de trein onder vuur genomen door Engelse jagers, die van over de Rijn naderden en in een glijvlucht al schietend op de trein doken. Ik bevond me toevallig onder de tegenover ons staande molen om wat veevoer te halen, zag de vliegtuigen

duiken en ben onder een regen van kogels en het denderen van granaten van de Duitse luchtafweer, de straat over gerend, bleef even in een droge sloot liggen, maar dacht toen aan vrouw en kind, rende verder naar huis waar ik Cis met de kleine Theo op de wc vond. (De voorlichtingsdienst voor luchtbescherming adviseerde om bij luchtaanvallen bescherming te zoeken in een gang of wc, waar de muren dicht bij elkaar staan er er weinig gevaar voor instorting bestaat). Even plotseling als het gekomen was, hield het donderend geweld op. We waagden ons weer uit onze schuilplaats en zagen boven de spoorlijn en het stationnetje een enorme zwarte rookkolom. Toen ik met onze buurman ging kijken, bleek het grootste deel van de trein, alsmede het station in brand te staan. De niet brandende wagons werden door de Duitsers vanwege het ontploffingsgevaar in brand geschoten. Bij de gehele aanval was slechts een Duitse soldaat zwaar gewond. De Hollandse machinist had geen schrammetje opgelopen. Nog eenmaal keerden de aanvallers terug, maar toen bleek, dat hun aanval succes had, werd het stil. De andere dag, nauwelijks van de schrik bekomen, zagen we een afdeling Duitse voedselvoorziening met keukenwagens en andere legervoertuigen het erf oprijden. Ze zetten de keukenwagen met kookinstallatie naast het huis en richtten de deel in als slagerij en ander keukenwerk. De mannen namen onze woonkamer in gebruik, sliepen daar ook als ze geen dienst hadden. Hun taak was de

manschappen van de artilleriestellingen van voedsel te voorzien. Soms werd hiervoor een paard en wagen van een boer gevorderd en werd op de terugweg een varken of een rund bij een boer geroofd en achter ons huis op een primitieve manier geslacht. Ze hadden op die manier aan vlees en groenten geen gebrek, in tegenstelling tot de Nederlanders, die voornamelijk in de grote steden in de grootste armoede leefden.

Wanneer brood en andere levensmiddelen op waren, reed men naar de stad, roofden daar de winkels leeg waarvan de eigenaren gevlucht waren. Na een week werd plotseling opgebroken. We begrepen er niets van, doch waren geweldig opgelucht. Doch, dit was slechts van korte duur. Tegen de avond arriveerde er een afdeling Wehrmacht met 4 zware kanonnen, die in de heg langs de boomgaard geplaatst werden. Als camouflage werden boompjes vol fruit afhakt en over de kanonnen gehangen, terwijl de manschappen weer bezit van onze woning namen. Nu begon de oorlog voor ons pas goed. Ondanks het gedonder der vlakbij geplaatste kanonnen en de Engelse granaten, die vanuit de Betuwe afgeschoten, hier insloegen, moesten wij toch ons vee verzorgen en de koeien melken. Moeder Cis was met de kleine Theo naar haar ouders gegaan, vanwege het steeds dreigender wordend gevaar en

Duivense molen, Allemolens.nl Collectie Vereniging de Hollandsche Molen

omdat onze woning in zijn geheel door de Duitsers in gebruik was genomen. Moeder en kind waren daar betrekkelijk veilig. Zelf sliep ik 's nachts met nog enige burens onder de korenmolen. Met zijn dikke muren voelden wij ons enigszins veilig.

We hadden van graan en meel in zakken een loopgravensysteem gemaakt zodat we van bom of granaatinslag geen last hadden. Een dag of drie duurde deze toestand; dagen van spanning wat de volgende dag zou brengen. Op een nacht werden we gewekt door een hevig gebons op de molendeur. De molenaar deed open en een drietal Duitse officieren kwam binnen, liepen ons zonder een woord te zeggen voorbij, klommen naar boven, kwamen na enige tijd weer naar beneden en gingen weer zoals ze gekomen waren. De volgende morgen, ik was vee aan het voeren, kwam de molenaarsknecht zeggen, dat de molen over een uur zou worden opgeblazen en of ik nog kwam helpen het meubilair uit de naast de molen gebouwde woning te halen. **"Alles goed en wel", dacht ik "maar als de molen de lucht ingaat, wat zal er dan gebeuren met ons boeltje, dat op 50 meter afstand staat"**. Ik vroeg daarom aan een Duitse officier of de voornaamste spullen uit ons huis mocht halen. **"Nee", zei hij, "dat is niet nodig, de molen wordt eenvoudig even verzet"** (Die Mühle wird nur eben versetzt!!).

Alles moest dus blijven staan. Met de hele buurt samen sjouwden we het molenaarshuis leeg, zetten alles op een veilige afstand, meenden we, en dekten het af met een paar wagenzeilen en wachtten in spanning af, hoe alles zou aflopen. Op het laatste moment hadden de molenaar en ik nog een groot gat in het pannendak gemaakt. We dachten als de lucht er uit kan met de ontploffing, zal de schade aan de woning misschien meevallen. We werden echter door de Duitsers verjaagd en ons werd aangeraden voor onze veiligheid elders een schuilkelder op te zoeken. Plaats aangekomen, volgde er een reeks granaatinslagen, wat later bleek, vanaf de Engelse stellingen vanuit de Betuwe. We gingen, nog een laatste maal omziend naar huis en hof, dat we aan de vijandelijke vernielzicht moesten overlaten. Bij een andere buurman, ongeveer 500 meter verder wachtten we het verdere verloop der gebeurtenissen af. Nauwelijks op de voor ons veilige afstand Toen opeens een hevige slag, zodat alles dreunde. We begrepen dat dit de molen was en keken heel voorzichtig naar buiten, zagen aanvankelijk niets vanwege de kruitdamp en stofwolk van meel en kalkpuin. Toen de rook en het stof opgetrokken waren, waagden we ons naar buiten en zagen de ontzettende verwoesting. De molen en het molenaarshuis waren met de grond gelijk gemaakt. Onderdelen van de molenstenen en de enorme stalen wieken lagen in de omtrek van honderd meter verspreid. Brandende meelzakken

met inhoud hingen bij ons in de bomen, terwijl de eerste rij bomen langs de sloot finaal uit de grond was gerukt. Ramen en deuren uit onze woning waren er uitgerukt, de voordeur lag in de woonkamer. De varkens en een kalf liepen (weliswaar ongedeed) tussen glas en puin. Hevig geschokt ging ik naar mijn schoonouders, waar vrouw en kind waren. Achteraf waren we allen toch nog blij er zelf zonder ongelukken vanaf gekomen te zijn. Na enige tijd ging ik eens kijken om te zien hoe het nu verder moest met het vee en de inboedel, die nu in weer en wind stond. Het vee hebben we dezelfde dag nog opgehaald en bij mijn schoonouders ondergebracht. Enige dagen na de zinloze verwoesting, braken de Duitsers met hun artilleriestelling op. Toen konden we pas goed zien wat er vernield en geroofd was.

Ons huis was onbewoonbaar geworden. We zochten dus ons gehavende boeltje bij elkaar en trokken met zijn allen bij mijn schoonouders in. Voorts zal ik de vierde oktober nooit vergeten. Uit verveling en nieuwsgierigheid ging ik dagelijks naar huis en hof kijken en wat te werken, wat in deze omstandigheden weinig zin had. We hadden een prachtige fruitoogst dat jaar. We hadden alles nog geplukt, zij het niet zonder gevaar voor granaatvuur, maar alles lag in hopen in het gras, omdat handel en verkeer stil lagen. We wachtten af op een gunstige afloop, niet wetend dat deze spannende toestand nog tot begin april zou duren. Wij hadden ook nog dertig are aardappelen om te rooien, die heb ik samen met mijn jongste zwager gerooid, zij het niet zonder gevaar. Het had in deze toestand niet veel zin, maar zo hadden we tenminste nog wat afleiding. Voor we begonnen, groeven we elk voor zich een zogenaamd eenmansgat, naar het voorbeeld van de Duitsers, die deze gaten overal langs de wegen gegraven hadden. Deze, op trechters lijkende gaten, waren ongeveer vijftig cm. doorsnee en ongeveer een meter zestig diep. Wanneer er graten insloegen, die men meestal kon horen afschieten en door hun gefluit kon horen aankomen, liep men, door ijlings in zo'n gat te duiken, minder gevaar. Telkens als we weer zo'n twintig meter van het vorige gat verwijderd waren, groeven we voor onze eigen veiligheid een nieuwe.

Zwager Wim, een vrolijke jongen zonder zorgen, kwam natuurlijk altijd achteraan. Toen er dan op een keer weer een aanval kwam, doken we allemaal in ons putje. Wim, die nog maar halverwege was met het maken van zijn schuilplaatsje, kon er nog niet helemaal in en om toch enigszins veilig te zijn stak hij zijn hoofd tussen zijn benen, zijn achterwerk en rug hadden geen plaats. Na afloop van de aanval hebben we er geweldig over gelachen, hoewel dit voor hem veel slechter had kunnen aflopen. In deze omgeving waren de laatste dagen verscheidene

slachtoffers door granaatscherven gevallen. Hoe het ook was, we hebben ons werk afgemaakt. De aardappelen hebben we netjes ingekuild in de hoop deze nog te kunnen gebruiken in gunstiger tijden of te verkopen. Maar alles bleek ijdele hoop. De aardappelen werden door de Duitsers gedurende de winter uit de kuilen gehaald, terwijl het fruit dat in lange kuilen in de boomgaard lag, voor het overgrote deel lag te rotten of door de Duitsers moedwillig werd vernield. Wanneer ik hierover een aanmerking maakte bulderde zo'n mof; **"Es ist ja Krieg Mensch, alles geht ja doch kaput"**. Intussen kwam het front steeds naderbij.

Luchtgevechten, bombardementen en granaatinslagen losten als het ware elkaar af. De toestand werd steeds gevaarlijker. De boerderij van Hendrik van Huet, een onzer burens werd vanuit de lucht door Engelse jagers in brand geschoten, waarbij een andere buurvrouw door een kogel dodelijk werd getroffen, toen ze op weg was naar een schuilkelder.

Inmiddels gingen er geruchten, dat de hele streek tussen Arnhem en Zevenaar, vanwege het naderbij komen van het front, zal moeten evacueren verder naar de Achterhoek. In grootste spanning vroegen we ons af: wat nu? We hadden al ons vee, drie koeien, wat jongvee, varkens en biggen, die we steeds nog zo goed mogelijk hadden verzorgd, overal in de buurt geplaatst, maar we konden toch niet alles mee evacueren. Ons melkvee konden we na overleg bij behulpzame boeren in de Achterhoek plaatsen. Eén varken werd geslacht en één levend meegenomen, dan hadden we tenminste voor de naaste toekomst vlees genoeg. Het overige jongvee, de zeug met biggen, kippen enz. werd voornamelijk verkocht aan verdreven burgers uit Arnhem, die bij Achterhoekse boeren verbleven. Zij waren natuurlijk erg blij met zo'n buitenkansje in deze hongertijd. Weliswaar voor ons een pijnlijk geval, maar toch nog beter dan, dat de vraatzuchtige moffen het roofden.

We hadden onderdak gevonden bij een gezin in Nieuw-Wehl, kennissen van mijn schoonouders. Omdat iedereen evacueren moest, kostte het de grootste moeite om een vrachtrijder te vinden. Toen dit eindelijk gelukt was, werden de voornaamste meubelen en het allernodigst gereedschap meegenomen, met zoveel mogelijk etenswaar, aardappelen en ook veevoer. Triest was het om mijn bejaarde schoonouders tussen beddengoed en ander meubilair te zien zitten. Mensen die nog nooit van huis en hof waren geweest en nu op zo'n wrede wijze verdreven werden. Voor mijn zieke schoonvader was het bijzonder moeilijk, hij trok het zich geweldig aan en is dan in de loop van de winter gestorven. Begin november kwamen we, begon onze evacuatie, niet vermoedend dat dit de gehele winter tot begin april zou duren. Onze huisbaas en zijn vrouw

waren ons zo goed mogelijk behulpzaam. Het was voor hen ook een hele opgave voor zo'n groot gezin: zes volwassenen en een kind onderdak verschaffen.

Zo nu en dan waagden we het per fiets of met een geleend paard naar Duiven te gaan, nieuwsgierig als we waren naar de toestand daar en tevens om wat stookmateriaal te halen (we hadden geen kolen) en brandhout lag daar in overvloed van verwoeste woningen en fruitbomen.

In grote spanning en zorg is deze winter aan ons voorbijgegaan. Onze huisbaas had op een goed verborgen plek een radiotoestel. Meerdere malen daags zaten we met zijn allen in een kring naar de Engelse zender te luisteren. De weinige kranten, die er waren stonden natuurlijk onder Duitse censuur en gaven dus alleen voor hen gunstige frontberichten weer. Al ging het langzaam, toch kwam de vurige gewenste bevrijding steeds naderbij en waren onze bevrijders tot in de Ardennen doorgestoten. Ongeveer half december echter, begonnen de Duitsers, begunstigd door slecht weer en een zeer dichte mist een aanval en sloten de Engelsen en Amerikanen geheel in. In een verschrikkelijke strijd, waarbij hulp vanuit de lucht, vanwege de mist, onmogelijk was, vielen er onder de Engelsen en de Amerikanen duizenden en duizenden slachtoffers en waande de Duitsers zich in deze toestand nog overwinnaars. Totdat opeens de mist optrok, de lucht helder werd en de geallieerde luchtvloot die al dagen op dit ogenblik gewacht hadden, met parachutisten, jagers en bommenwerpers in korte tijd de kansen deed keren en het hele in de Ardennen opererende Duitse leger vernietigde. Dagelijks wachtten we in grote spanning de radioberichten af.

Doch bij deze spanning hadden we ook nog onze zorgen in het gezin. Vader Nijsen, die al het laatste jaar met zijn hart sukkelde, kon al deze spanningen en het van huis en hof verdreven zijn, niet verdragen en ging zienderogen achteruit.

Moeder Cis verwachtte in het vroege voorjaar haar tweede kindje, wat voor ons beiden in zorg werd afgewacht. Doch, bij al deze moeilijkheden leefden we mede door de gunstige radioberichten in blijde hoop op een spoedige bevrijding.

Voor vader Nijsen kwam de bevrijding te laat. De zeventiende januari is hij in vrede overleden en we hebben hem een tijdelijke rustplaats gegeven in Achter-Wehl, het plaatsje waar wij geëvacueerd waren. Voor vader was het vrede, voor vrouw en kinderen een zwaar verlies, des te groter in deze omstandigheden.

Steeds nader kwam het front met het gebulder van granaten. De Duitsers toonden in deze dagen slechte verliezers en hielden een zwaar schrikbewind onder de bevolking. Eens werd er door de partizanen een aanslag gepleegd op een van de kopstukken van de SS, een zekere Rauter. Hijzelf

werd gespaard, maar zijn lijfwachten werden allen gedood. Als vergelding werden nog diezelfde dag een aantal – ik meen dertig – onschuldige gijzelaars opgepakt en op de Veluwe bij de Woeste Hoeve neergeschoten. Nog staat er op die plek een gedenkteken als herinnering aan die laffe moord.

Veel plezier beleefden we in die dagen aan de kleine Theo, die door zijn leuk gebabbel, ons en ook zijn nog jonge ooms, die veel met hem optrokken, bezig hield en daardoor ook voor wat afleiding zorgde.

Intussen konden we iedere dag ons tweede kindje verwachten en op een morgen, toen het zover was, moest ik erop uit om een dokter te waarschuwen, wat gezien het grote aantal evacués en veel te grote praktijk van de dokter en zijn assistenten (er was natuurlijk geen telefoon) een moeilijke en zorgelijke opgave was. Na een paar uur fietsen en lopen over opgevroren en kapotgereden modderwegen vond ik eindelijk de dokter ten huize van een patiënt. Hij moest ook alles op de fiets doen, maar beloofde toch zo gauw mogelijk te komen. In de grootste spanning spoedde ik mij naar huis. Het kind was al geboren en toen de dokter na een tijdje kwam, kon die ons geruststellen dat alles met moeder en kind in orde was. Groot was onze dankbaarheid en blijdschap, dat alles waar we zo zorgelijk tegen opzagen, zo gelukkig verlopen was. Oma en de jonge ooms en tantes deelden ook in onze vreugde en we besloten het kindje (het was een meisje) Bernadina te noemen, naar haar oma, die haar ook de volgende dag in de kerk in Achter-Wehl ten doop hield. En nu maar afwachten totdat we met ons gezin naar ons bedrijf in Duiven konden terugkeren.

Dagelijks konden we het gebulder van de kanonnen en zelfs het geratel van de mitrailleurs horen vanuit Reichswald tussen Nijmegen en Kleef, maar de bevrijders vorderden maar heel langzaam. Zo nu en dan kwamen er ook granaten bij ons in de buurt terecht en eens op een dag werd ik wakker van een geweldige slag vlakbij. Ik vloog het bed uit en maakte Cis wakker, die het geluk had altijd ondanks het geweld rustig te kunnen slapen, naam de kleine Theo uit zijn bedje, wat juist onder het raam stond en terwijl we met ons beide kinderen maar beneden spoedden, vloog bij een van de volgende inslagen het raam boven zijn bedje eruit. Later bleek het bedje vol stukken glas te liggen.

Eind maart hoorden we via de Engelse zender, dat het front bij Kleef doorbroken was en de legers van de Engelsen en de Amerikanen verder Duitsland introkken, om later vanuit Duitsland de Achterhoek weer in te trekken, waar de Duitsers ondanks de geweldige overmacht nog koppige tegenstand boden. Weer kwam de aanval vanuit Duitsland, doch ditmaal van onze bevrijders, die intussen zo

dicht genaderd waren, dat er een regen van tankgranaten in de omgeving van de woning van de huisbaas insloegen. Een ogenblik later lieten de Duitsers hun laatste stelling in de steek en vluchtten in de richting van Didam. Er volgde een kwartier van angstige stilte en spanning. Daarna zagen we vanuit Wehl een grote groep soldaten naderen. We meenden dat het Duitsers waren, die weer een aanval zouden wagen, doch toen ze vlakbij waren, bleken het, tot onze grote vreugde, onze bevrijders te zijn. We renden hen juichend tegemoet, doch ze namen niet de minste notitie van ons, duwden ons opzij, drongen met het geweer in de aanslag het huis binnen, doorzochten het van kelder tot de zolder en gingen nu richting Nieuw-Wehl. Vanuit het keukenraam konden we hen volgen, liggend dan weer kruipend met het geweer voor zich uit, dwars door een stuk weiland, waarschijnlijk vrezend voor een tegenaanval uit de huizen in de dorpskom. Alles bleef echter stil. Toen drong het pas tot ons door dat we bevrijd waren, vrij, na vier en een half jaar van onderdrukking en God dankbaar, dat we allen in deze spannende dagen gespaard waren gebleven. Toen alles verder rustig bleef, gingen mijn zwager en ik de buurt in, om eens te zien hoe het hen vergaan was. Niemand bleek, wonder boven wonder, enig letsel opgelopen te hebben. We waren uit verschillende huizen gevels en ramen geschoten, maar dat was na alles wat we meegemaakt hadden niet belangrijk. In de richting van Didam scheen nog wel veel verzet te zijn, althans er waren verschillende grote branden en we konden vanuit de kamer aanhoudend een kogelspoor langs de weg in die richting zien gaan. Na enige uren hield dit schieten ook op en we meenden hieruit te kunnen opmaken dat de dorpen verderop ook vrij waren.

De volgende dag gingen we eens kijken hoe de toestand in Duiven was en we vonden eigenlijk alles nog net zo als we het achtergelaten hadden. Een enorme massa puin van de molen, dat bij het opblazen op huis en hof van ons gekomen was. Blij, en met nieuwe moed begon ik aan dit geweldige karwei, dit alles met de kruiwagen op te ruimen en langs de wegberm te kruien. Arnhem was evenwel nog niet vrij en de Engelsen en de Amerikanen troffen voorbereiding voor de aanval op Arnhem. Toen na enige dagen alles in gereedheid gebracht was, moest ik het werk weer in de steek laten en weer naar Wehl terug en nu maar afwachten en hopen dat we voor verdere vernielingen gespaard bleven. We hoorden vanuit Wehl het gebulder van tanks en het geratel van mitrailleurs en begrepen, dat er in de omgeving van Duiven geweldig gevochten werd. Een buurman, die ik in Wehl tegenkwam en wat later dan ik weer naar Wehl was gegaan, vertelde me dat hij vanuit zijn woning had gezien dat ons huis in brand stond. De volgende dag in alle vroegte zijn mijn

zwager en ik, hopende dat we niet teruggestuurd zouden worden, eens gaan kijken wat er van onze bedoening overgebleven was. We vonden het hele dorp en omgeving verlaten, er heerste een akelige stilte. Bij huis aangekomen bleek alles nog erger te zijn dan we ons hadden voorgesteld. De woning was totaal verwoest, alleen de varkensschuur was wel erg beschadigd, maar, dacht ik meteen, zou toch nog wel voor noodwoning kunnen worden ingericht. De boomgaard was een grote ravage. Er bleek een hele artilleriestelling te hebben gestaan, gecamoufleerd met bomen die in het zogenaamde schootsveld stonden. Daarvan waren de stammen met kronen afgezaagd, zodat er van onze prachtige kersenboomgaard het grootste gedeelte verloren was gegaan. Ondanks de ontmoedigende aanblik dat dit alles gaf, waren we toch o, zo blij vrij te zijn en we maakten meteen maar plannen om met ons gezin terug naar Duiven te gaan.

We konden voorlopig bij moeder Nijssen intrekken totdat we van onze varkensschuur een redelijke noodwoning gemaakt hadden. Op een mooie dag in april hebben we onze schamele huisraad, dat we in de herfst mee naar Wehl genomen hadden, op een wagen geladen, voorop een plaatsje gemaakt voor Oma en Cis met haar twee kinderen (de baby was pas twee maanden oud) en kwamen na een moeilijke tocht langs bijna onbegaanbare wegen, vernield door het oorlogsgeweld, in Duiven aan en kregen bij moeder Nijssen onderdak. Dit was natuurlijk maar tijdelijk en we begonnen met hulp van een timmerman aan de inrichting van een noodwoning. We hadden van ieder hok een kamertje gemaakt. Eerst een woonkamer, daarnaast een keukentje, daarnaast onze slaapkamer en vervolgens de slaapkamer van onze kinderen. Het was natuurlijk wel klein en primitief, maar we waren allebei geweldig blij dat we weer op ons eigen stekkie waren.

Met nieuwe moed en hard werken begonnen we weer aan inrichting en opbouw van ons bedrijf, waar door alle verwoesting een zo grote ravage heerste, dat je niet weet waar je het eerste moest beginnen. Er lagen bijvoorbeeld duizenden granaathulzen en munitiekisten, waar we een week met paard en kar aan gewerkt hebben om ze van onze grond te verwijderen en langs de straat op te stapelen. Bij dit alles moest ook het vee en de boomgaard verzorgd worden. Het land moest bewerkt, bepoot en beplant worden, maar 1945 had een vroeg voorjaar en zomer, zodat de gewassen nog op tijd de grond in kwamen. Met de boomgaard was het minder goed gesteld, veel verwoest en het overige niet gesnoeid en we moesten dit jaar dus met een half gewas tevreden zijn. Toch waren we blij met ons gezin en dankbaar dat we voor elkaar gespaard gebleven waren, terwijl er zo velen en of meer van hun dierbaren verloren hadden. Eens op een zondag, hoorde ik

een paar vrouwen, die over de weg kwamen, tegen elkaar zeggen: **"Wat wonen die mensen daar toch ongelukkig"**.

Mens, dacht ik, je moest eens weten hoe gelukkig we zijn met onze schamele woning en de rest hopen we met Gods hulp wel weer te boven te komen.

De "varkensschuur" aan de Eltensestraat 22 wordt nu nog steeds bewoond!

Na de bevrijding

In 1945 werd nog voor de bevrijding het eerste dochtertje Bernardina geboren
Frans kwam in 1946 als derde kind ter wereld.

In 1947 werd de eerste steen gelegd voor de herbouw van de woning aan de Eltensestraat 4, nu nummer 22. Voorheen was dit Eltingerstaat D 82.

De eerste steen 1947 herbouw van de ouderlijke woning.

De opgebouwde varkensstal waarop nog steeds de herstelwerkzaamheden te zien zijn.

Frans: "In 1948 sloeg opnieuw het noodlot toe in onze familie. Mijn moeders broer Wim Nijsen sneuvelde tijdens de politioele acties in Indonesië. Oma Nijsen heeft het nog lang daarna niet willen geloven. Zij hoopte nog tijdenlang op terugkeer van haar zoon Wim".

Frans herinnert zich, dat hij vaak speelde met de kinderen uit de buurt op de puinhopen van de opgeblazen Duivense molen. Pas in de beginjaren '50 werden de puinhopen opgeruimd.

Het Molenaarshuis had waarschijnlijk het nummer D 83.

De oorlog speelde dagelijks door het leven van kleine Frans. Schoolmeester Verhoeven uit Nijmegen was getekend door de oorlog. Toen Frans bij hem in de derde en vierde klas van de Lagere School zat, vertelde de meester regelmatig over huiveringwekkende gebeurtenissen uit die oorlogstijd.

Frans kijkt terug op een fijne jeugd, ondanks dat er zuinig geleefd moest worden.

Frans heeft in 2019 de Duivense Molen nageschilderd als herinnering aan een fijne jeugd. In 1936 maakte Bernard een kleine zwart-wit foto

van de molen, die op dat moment zo mooi in het zonnetje stond. Helaas raakte de foto bij een brand verloren. Gelukkig had mevr. Willemsen nog een exemplaar in haar bezit, die Frans van haar heeft gekregen. Hier en daar ging Frans bij mensen vragen welke kleur de molen had. Zo kon Frans aan de slag.

Ten slotte

Frans heeft hele goede herinneringen aan zijn vader Bernard. Hij herinnert zijn vader als een wijs, een behoedzame en bescheiden man. Hij stond heel zijn leven voor iedereen klaar. Toen Bernard 100 jaar werd, hoefde de burgemeester niet langs te komen. Bernard: "Ik hoef niet in de belangstelling te staan"! Bernard hechtte weinig waarde aan mooie spullen. "Goed met elkaar omgaan" was voor Bernard het belangrijkste in zijn leven.

Hij was een matige eter. Bernard: "Ik eet nooit vol en 's avonds voor het slapen nog een beetje".

Bernard overleed op 101 jarige leeftijd.

Frans: "Mijn vader zou trots geweest zijn, nu zijn verhaal in De Driepas komt! Ik vind dit toch een soort eerbetoon aan hem".

Groessen, februari 2020,
Agnes van Beurden, Carel Smits

Op deze foto zijn vijf van de acht dagboeken te zien van Bernard en ook Terugblik van Bernard Wolters.

De door Frans Wolters geschilderde Duivense molen

Oorlogsverslag van Piet Driessen

Frans Wolters heeft ook nog een handgeschreven verslag van Piet Driessen van Ria gekregen. Piet Driessen had het aan de dochter van de eigenaar van de molen Ria Faber- Willemsen gegeven:

VERSLAG VAN PIET DRIESSEN,

De eerste jaren van de oorlog verliepen voor ons vrij rustig.

In de 2de helft van 1944, terugkomend uit de kerk op een zondagmorgen, ontdekte ik, dat we inkwartiering hadden gekregen van de SS, een luitenant + oppasser.

Ze brachten 2 vrachtwagens met chauffeurs mee, die ze in Amsterdam en Haarlem in beslag hadden genomen. Bij onze overburen – de molenaar Willemsen – zaten ook SS'ers. Daar was de "Schreibstube" (kantoor). De chauffeurs werden bij Jansen (op de hoek - Heilweg) ingekwartierd .

De chauffeurs moesten met hun wagens naar Arnhem-Zuid en kwamen 's avonds terug vol volle weckflessen. Die werden bij ons in huis achter binnen gedragen en opgestapeld, maar de SS 'ers van de overkant gapten even hard en haalden het er door de voordeur weer uit voor eigen gerief.

Kort zijn deze mensen maar gebleven. We hadden er niet veel last van. Ze werden opgevolgd door de Wehrmacht, die van 't Loo kwam. Die kwamen met de kanonnen langs 't huis op naar de bongerd van Wolters .

17 September 1944 kwamen de parachutisten. De lucht was vol geweld. Vliegtuigen vlogen af en aan. Ik stelde voor om de wagen uit elkaar te halen en in onderdelen weg te brengen. Toen we daarmee doende waren in de schuur doken de vliegtuigen hoe langer hoe lager en werd er hevig geschoten .

Wij dachten dat het om de molen ging, dat men die wilde beschieten. Ineens was er een hevige ontploffing en de lucht werd zwart als bij 'n zonsverduistering. Iedereen vluchtte bij Jurius de kelder in en wat kon iedereen toen bidden.

Later hoorden we pas wat er gebeurd was. De Duitsers die nog zoveel mogelijk uit Nederland wilden meeslepen, hadden een grote tanktrein vol met benzine geladen en deze was vanuit Arnhem vertrokken. De geallieerden hadden dit doorgekregen en moesten beletten dat die benzine in Duitsland kwam. Toen de trein Westervoort gepasseerd was, kregen ze hem te pakken tussen de Horst en 't station Duiven. De benzine stroomde uit de kogelgaten.

Bij 't station kwam de trein tot stilstand en explodeerde. Bij deze explosie ging ook 't station de lucht in. Na een dag was alles uitgebrand en werd de trein weggesleept.

Je kon aan alles merken dat het front zich herplaatste. Hele troepen frontsoldaten uit Normandië kwamen te voet hier aan. Ze hadden nauwelijks nog kleren en schoenen aan. Ze gooiden hun geweren en gasmaskers in de greppel langs de weg en vroegen de SS'ers om eten. Maar ze werden afgesnauwd en kregen niets.

We sliepen de laatste tijd in de molen. In de nacht van 6 op 7 oktober kwamen de officieren die bij Gerichhausen ingekwartierd waren en zeiden: Schlafen sie nur ruhig weiter", maar de molen moest wel opgeblazen worden. Ze zouden het heel netjes doen, alleen de kap eraf. De molen nu was pas sinds één jaar gerestaureerd.

's Morgens om 7 uur kwamen de soldaten met 7 balen van 100 kg. Springstof met de lont erin. Op iedere afdeling werd één baal geplaatst. Tegen 9 uur zou 't gebeuren . En ja hoor goed 9 uur ging de molen de lucht in. De molen - het woonhuis - de weg alles één ruïne. Bij ons 't dak van 't huis. 'n Grote zware eikenbalk was door het dak geslingerd en stond in de voorkamer tegen de buffet aan.

In de vroege morgen van 7 oktober werd Emmerich in 40 minuten plat gegooid. De zwart gebrande papieren kwamen hier terecht.

Wij konden in ons huis niet blijven en evacueerden naar Frits (een broer van Piet) bij de kerk. Daar zaten we 3 weken en gingen daarna naar het huis van Nijland op de Droo, die naar zijn ouders huis in 't Broek was geëvacueerd .

Mannen moesten eenmansgaten graven, aardappelen rooien in Loo en versperringen aanleggen bij de Bergsehoofd bij Pannerden. Met 't trekpontje weer terug.

Bevel: 19 november koeien inleveren en evacueren naar Lengel bij Zeddam. Wij gingen naar familie in Angeren en Doornenburg tot 11 maart 1945. Daarna terug naar 'n soldatenbarak in 't Broek. Daarna in een noodwoning opgebouwd uit puin.

In 1953 een nieuwe woning aan de Eltensestraat nu nr. 28.

Brief van Biaci Giuseppe

Frans Wolters heeft ook nog een brief van Biaci Giuseppe, een Italiaanse deserteur, die hij ergens eind jaren 1980 of beginjaren 1990 schreef aan de familie Wolters op de Stokhorst.

Een kennis van Biaci had de brief voor hem vertaald naar het Nederlands

Geachte dames en heren in Pannerden. (Groessen)

Mijn excuses voor het late terugschrijven. Dit komt niet doordat ik jullie vergeten ben, maar vanwege een ziekte van mijn grootvader.

Ik vind het fijn dat jullie na vijftig jaar nog aan mij gedacht hebben. Jullie willen weten hoe het was in het fort. Ik zal jullie vertellen over alles wat ik meegemaakt heb en antwoord geven op al jullie vragen. Mijn geschiedenis is hetzelfde als die van vele jonge mensen uit die tijd. Het heeft mij zes jaar van mijn jeugd gekost. Een wilde en wrede oorlog. Onnodige moorden.

Jullie vragen je wellicht af hoe een Italiaan terecht is gekomen in het Duitse leger. Ik was een sergeant bij de Italiaanse luchtmacht en maakte deel uit van een bombardementseenheid die in Joegoslavië opereerde.

Acht september 1943 capituleerde Italië. Alle officieren van de luchtmacht, maar ook die van de landmacht vluchtten. De manschappen bleven achter en zaten tussen de partizanen en de communisten. De Duitsers kwamen en namen ons gevangen. We werden naar kampen in Duitsland vervoerd in de omgeving van Hamburg en Bremen, genaamd "10bWissendorf". Daar gingen we dood van de honger en van de kou.

In Italië werd de socialistische/ fascistische republiek uitgeroepen terwijl er werd gevochten in Monte Cassino. De politici hadden ons overtuigd dat we terug zouden komen in Italië om te vechten. Maar dat bleek niet waar te zijn. We werden naar een oefenkamp in de buurt van Bremen gebracht. We verlieten het oefenkamp en werden naar Frankrijk vervoerd. Op een goede dag waren wij Italianen het zat om daar te blijven. We besloten om niks meer met de Duitsers te maken te willen hebben. Daarom werden wij Italianen gescheiden van elkaar tussen de Duitsers gezet in verschillende bataljons. Dit gebeurde in Frankrijk net voor de slag van Normandië (6 juni 1944).

Vanuit Normandië naar Nederland was het een grote slachtpartij. Constant werden we beschoten door de geallieerde luchtmacht.

Tijdens de terugtrekking heb ik verschrikkelijke dingen gezien: vooral afslachtingen door de SS. Fusilleren: ze dwongen ons te kijken hoe het "Duitse Rijk" omgaat met verraders.

Op een morgen kwam het bevel om naar Nederland te vertrekken. Wij waren in België, vlakbij Bam.....(ik weet de naam niet meer). Het was een groot geluk voor veel Italianen en anderen (geen Duitsers) dat we in een klooster terecht kwamen. Ik herinner me niet meer of het van broeders of van paters was. Zij verstopten veel deserteurs. Van allerlei rassen. Het Duitse commando was er achter gekomen. Het bevel was om de broeders en niet-broeders te doden. Maar dit gebeurde niet, omdat de geallieerden ons hielpen te vluchten.

Ik zou nog meer kunnen vertellen, maar dit zijn allemaal bijzaken. Bijvoorbeeld toen we tijdens de terugtrekking in een klein dorpje in Noord-Frankrijk aankwamen zagen we een aanplakbiljet waarop stond: attentie, attentie voor de hele bevolking. Morgen komen de Italianen. Doe de kippen- en konijnenhokken op slot, want de Italianen zijn dieven.

Ik herinner mij, dat we Nijmegen passeerden, we kwamen vanuit België. Daar was een pont, die ons over de Waal zette. Daarna kwamen we langs Gendt en Doornenburg. We kwamen met onze compagnie vlakbij het fort. Alle militaire posten waren vlakbij het water. Daarom hebben de geallieerden ons nooit kunnen ontdekken. We gingen allen naar het fort om het noodzakelijke voedsel te halen. Er was een groot aantal militairen, maar er waren weinig wapens. Voor de verlichting waren er twee groepen batterijen en een paar reflectors om de vliegtuigen 's nachts te ontdekken. Er waren kanonnen, maar niet van een groot kaliber.

Ik herinner mij de landing van de parachutisten. Ik weet niet welke dag het was, maar het was een zondag in september. Ik hield de wacht aan de Waal. Toen ik een Engels verkenningsvliegtuig zag. Als oud-soldaat wist ik gelijk wat dit vliegtuig bracht. Ik zag een parachutist naar beneden komen en ik riep maarschalk Lint die me vroeg wat er aan de hand was. Ik zei hem dat er een parachutist was geland. Hij keek met de verrekijker en zei me dat de politie hem onmiddellijk moest halen. Er gingen nog geen twintig minuten voorbij toen ik een enorm lawaai van vliegtuigen hoorde. Ik zal de zuivere waarheid vertellen; Ik, degene die aan vijf fronten heeft gevochten, heb nog nooit zo'n schouwspel gezien. Zelfs niet in Normandië.

We kregen bevel van post te veranderen. We hadden andere posten, altijd aan de dijk. Er waren ons mitrailleurs van 28 mm met vier lopen toegewezen. Een dodelijk wapen genaamd: "Jievint", die met honderd kogels een muur van één meter dikte kan vernietigen.

Ze waren geplaatst en klaar om het vuur te openen, maar de parachutisten zijn in de buurt van Arnhem geland. Daarom zijn we de dag erna daarheen vertrokken; we hebben de paarden van de boeren genomen en zijn rechtstreeks naar de moerassen gegaan. Om er dwars doorheen te gaan, zijn we op een pont gestapt. Toen we het water overgestoken zijn, hebben we de weg naar Arnhem genomen. Ik weet niet het juiste punt, maar het was 11 september. De volgende dag was er nog een landing en dat was voor mij en de anderen de eerste botsing; zij vanuit de lucht en wij vanaf de grond.

Ik vergeet het nooit: ik werd geplaatst op de schietplaats. Achter mij was een "Oberveldwebel", een stuk ongeluk van de eerste graad waar ik later over zal vertellen.

Ik weet niet of één van jullie de dood zo dichtbij heeft gezien, zoals ik. De dood is maar een vingerbreed van je af, als je de kogels voorbij ziet komen. Ik kwam van mijn mitrailleur naar beneden en "dat stuk ongeluk" prikte mij met zijn pistool in de rug en beval; "terug zitten!!". Ik zei: "Zo hoog ben ik een schietschijf". We waren te jong om te sterven en ik vroeg of ik van de grond af kon schieten, zodat de grootste verwonding een schoudergeschot kon zijn. Als wij sneuvelen was het alleen voor het "Duitse Rijk".

Ik zal nog wat vertellen van dat "stuk ongeluk". Hij was delikwent, een jakhals, die de doden bestal en alles meenam: ringen, portefeuilles en als iemand gouden tanden had, die ook. Op een avond, we waren nog in Noord-Frankrijk kwam hij het kamp binnen en hij had een tas halfvol met gouden voorwerpen. Ik weet niet waar hij dat had gestolen. Ik beloofde mezelf, dat als ik de kans kreeg hem zou doden, niet om hetgeen hij gestolen had, maar ik zal mijn motief verklaren.

Op een dag luisterde ik naar radio Londen, hij sloop achter mij aan met in zijn handen een paar pincetten en trok een pluk haar uit mijn hoofd! Ik herinner me niet in welk oord het was, maar 's nachts dacht ik "ik moet hier weg". Ik hield de wacht samen met een Duitser. We praatten over de situatie waar we in verkeerden. Hij zei mij dat hij met mij mee zou vluchten, met veel plezier zelfs. Maar hij was bang dat zijn familie in Duitsland moeilijkheden zou krijgen. Ik groette hem en ging!!!

Mijn doel was moerassen in te gaan en dan was ik vlakbij het front en was het makkelijker voor mij om de geallieerden te bereiken. Ik doorkruiste dat moeras de hele nacht, ik oriënteerde me op de Poolster, totdat ik moe werd en rustte uit onder een appelboom, waar ik in slaap viel. Toen ik weer wakker werd was het al bijna dag. Ik begon weer te lopen en na een paar kilometers ontmoette ik een boer, die mij groette en zei: "het is erg koud". Ik bevestigde dat en hij vroeg mij om bij hem thuis een kop koffie te drinken. We kwamen bij zijn huis aan en zij begrepen gelijk dat ik geen Duitser was. Zij vroegen mij waar ik vandaan kwam en welke nationaliteit ik had. Ik vertelde dat ik uit Arnhem kwam en Italiaan was. Zij vroegen mij of ik katholiek was en of ik in Rome was geweest en de paus had gezien. In Rome was ik geweest maar de Paus had ik nog nooit gezien. Voor hun was mijn aanwezigheid iets bijzonders, zij riepen hun opa en oma erbij, er was een belangrijk persoon gekomen. Ik vroeg een scheermes om me te scheren en zeep om me te wassen. In vijftien dagen was dat niet gebeurd. Er werd me gevraagd of ik honger had. Tot die tijd heb ik alleen appels gegeten. Ik zag een gedekte tafel met brood, boter en spek. Zij vroegen mij om samen met hen te eten. De honger die ik had maakte dat ik at als een uitgehongerde wolf. Iedereen keek naar mij, maar ik ging door met eten. Ik zag dat ze het kruisteken maakten en een psalm zeiden.

Ik schaamde me dat ik als Katholiek Italiaan nooit gezien had, dat een Italiaan voor het eten een kruisteken maakte!! Ik vroeg of het mogelijk was dat zij mij een landkaart van Nederland konden geven. Zij gaven die aan mij maar scheurden de eerste bladzijde eruit, want daar waren namen geschreven. Ik vroeg aan hen of ze wisten waar de groep van "King Kong" opereerde en of het mogelijk was dat ik me bij hen voegde. Ik bedankte en groette hen en ging. Ik liep uren langs de Rijn. Ongeveer drie uur na het eten zag ik een luchtgevecht tussen Duitsers en geallieerden. Ik zag een cementen schuurtje waar de boeren landbouwgereedschappen bewaren. Ik dook naar binnen, ik keek achter en zag een Nederlandse jongen die toen hij mij zag schrok. Ik vroeg of hij Duits sprak. Hij zei "nee". Ik vroeg of hij Frans sprak en hij zei weer nee. Ik vroeg of hij Italiaans sprak en weer zei hij nee. En hij was stomverbaasd: "Ben jij een Italiaan!!" Ik antwoordde "ja". Na het luchtgevecht sprak hij mij in het Nederlands toe, maar ik snapte niets van hetgeen hij zei. Hij ging naar buiten en grendelde de deur. En ik was in het schuurtje opgesloten. Er gingen duizenden gedachten door me heen. In de toestand waar ik me in bevond, als hij een nazi was en hij me overleveren zou aan de politie. Ik wist wat het einde was van een deserteur.

Ik pakte mijn geweer en ging in een hoek klaar staan om te schieten op de eerste die binnenkwam! Ik heb gedacht dat de laatste kogel voor mezelf zou zijn. Er ging nog geen half uur voorbij, maar voor mij was het een eeuwigheid. Godzijdank ging de deur open en zag ik de jongen met een zak in zijn hand, met daarin zat een overall. Deze jongen heette Willy Wolters. Ik trok de overall aan, deed mijn soldatenpet af en ging met hem mee. Hij bracht mij in een kas waarop hij vertrok. Er groeiden druiven in en ik at met smaak. Na een poosje hoorde ik achter mij een stem die mij in het Italiaans een goede avond wenste. Ik draaide me om en zag een keurige heer en je zag gelijk dat het een beschaafd iemand was. Het was mijnheer J.F. Wahlen. Hij vroeg mij waar ik vandaan kwam en wat ik van plan was. Ik antwoordde dat ik moe was van het oorlog voeren en ik zou blij zijn als zij mij konden helpen om in een groep van de ondergrondse te komen, of in geallieerde linies te komen. Zij, de familie Wolters, vroegen mij bij hun huis en gaven mij te eten. Het was 's avonds en Willy zei dat hij mij zou laten onderduiken; hij had een stal met een hooiberg, die twee meter boven de grond uitstak. In het midden van die hooiberg was een stuk luik in de grond verstopt en niemand wist dat daar onder een soort kamer was. Ik ben daar verschillende dagen in geweest, hoeveel weet ik niet meer.

Mijn meeste dank gaat uit naar de zus van Willy Wolters, Rina. Zij bracht mij iedere avond eten en drinken. Op een kwade dag sloegen de granaten van de kanonnen dichtbij in. Ik bad in mijn schuilplaats. Dat als er een granaat insloeg, dat ik gelijk dood zou zijn. Want als ik gewond zou raken zou ik de familie Wolters in moeilijkheden brengen. Het noodlot wilde dat een compagnie zich installeerde in het huis van Willy Wolters. Dat was voor mij heel erg moeilijk. Rina verrichtte werkelijk wonderen om mij eten te bezorgen. Op een goede dag kwam het commando om het hele gebied te evacueren. De morgen daarop laadden zij goederen op een kar. Zij wisten niet hoe zij mij moesten laten vluchten, omdat daar een Duitser was. Hij was bij de telefoon in de stal vlakbij mijn schuilplaats. De moeder van Willy hield de Duitser aan de praat en hing ondertussen een deken aan de waslijn. Op die manier was de deur uit zicht. Ik sprong uit de hooiberg en sprong in de kar en ze gooiden een deken en een matras boven op mij. Op die manier brachten zij mij weg. 's Avonds stopten we bij een boerderij en de volgende dag kwamen we in Neede aan. We werden geëvacueerd bij mijnheer Emaus die een kleine klompenfabriek had. Daar wachtte ik het einde van de oorlog af: maart 1945 op Eerste Paasdag.

Het laatste bericht dat ik vernomen heb van een oude oorlogsvriend over het fort is dat er lanceerapparaten waren om vuurpijlen af te schieten.

Groeten aan alle Hollanders, speciaal aan Willy Wolters en familie

Biagi Giuseppe

Zoektocht naar burgemeester M.A. Smit

Ter gelegenheid van het 200-jarig bestaan is een boek over de geschiedenis van de gemeente Duiven uitgegeven. In dit boek is op bladzijde 208 een lijst met burgemeesters van de gemeente opgenomen. Eén portret ontbreekt in de reeks, dat van M.A. Smits. Smits was van 30 juli 1944 tot de bevrijding van Duiven op 10 april 1945 burge-meester.

Zijn voorganger W.J.A.F.R. van den Clooster baron Sloet tot Everlo werd op 6 maart 1944 door de bezetter ontslagen. (Na de periode waarin het Militair Gezag het bestuur van de gemeente Duiven uitoefende is Van den Clooster op 18 juni 1946 weer als burgemeester aangesteld. Hij bleef dat tot 1 november 1966.)

Smit werd benoemd per 30 juli 1944. Volgens het benoemingsbericht was hij afkomstig uit Bergh.

In de eerder genoemde lijst met burgemeesters wordt bij Smit abusievelijk vermeld "Rijks-

commissaris". De definitie van dit woord luidt, volgens de Dikke Van Dale, als volgt: *van rijkswege aangestelde commissaris vertegenwoordiger van het hoofd van de Duitse staat in de bezette gebieden tijdens de Tweede Wereldoorlog.* Hoe deze verwijzing in de lijst is gekomen is niet duidelijk. Mogelijk heeft de samensteller beoogd aan te geven, dat Smit door de bezetter is benoemd.

In antwoord op vragen van de provincie over burgemeesters in oorlogstijd (brief 13 augustus 1945), antwoordt de gemeente Duiven op 21 augustus 1945 dat M.A. Smit, accountant, te 's Heerenberg is geschorst op grond van lidmaatschap NSB .

Wie was M.A. Smit?

Marinus Antonius Smit wordt op 5 december 1895 in Leeuwarden geboren als derde kind van Johannes Hermanus Smit, kleermaker, en Maria Anna Cornelia Mol.

Na hem volgen nog 9 kinderen.

Volgens het bevolkingsregister vertrekt Smit op 22 april 1911 naar Hilversum. Op 22 mei 1912 keert Smit terug naar Leeuwarden. Met potlood is toegevoegd "reserve luitenant". Dit is zeer wel mogelijk, een zoekvraag op de website van het Nationaal Archief geeft aan dat een Marinus Antonius Smit vermeld wordt in inventaris nr. 456, zijnde het stamboek van het eerste regiment infanterie over de periode 1911-1923. Het eerste regiment infanterie was destijds gelegerd in Crailoo. Crailoo ligt iets ten noorden van Hilversum.

Smit blijft een aantal jaren in Leeuwarden en wordt per 13 maart 1919 uitgeschreven in verband met

verhuizing naar de gemeente Bergh. Daar wordt hij op 14 maart 1919 ingeschreven met als vermelding kerkgenootschap: RC en beroep: stationschef.

Ruim een jaar later op 29 april 1920 vertrekt hij weer uit Bergh en gaat naar Emmerik. Op 20 april 1920 trouwt hij met Antonie Hubertine Fassin, dochter van Heinrich Friedrich Fassin en Antonia Anna Scheers, geboren 20 september 1892 te Emmerik. Zij was een nicht van Xaver Fassin. De familie Fassin is eigenaar van de Katja dropfabriek.

Waarschijnlijk is dit huwelijk de reden geweest voor zijn vertrek naar Emmerik. Over zijn Emmerikse tijd is niets bekend.

Op 23 maart 1932 wordt Smit weer in het bevolkingsregister ingeschreven met als vermelding "hoofd" van het huisgezin en wordt Antonie Hubertine Fassin vermeld als "vrouw". Zij is volgens het bevolkingsregister geboren op 20 september 1892 in Emmerik. Als kerkgenootschap wordt RC vermeld. Van Smit is in eerste instantie als beroep vermeld vertegenwoordiger, later is dit met potlood veranderd in belastingconsulent. Smit en zijn vrouw woonden op A 204 's-Heerenberg.

In de jaren 1944–1945 was hij provisor van het Gasthuis Sint-Gertrudis. Hij was een van de vier provisors die werden aangesteld nadat de Duitse bezetter de gemeenteraad bevel had gegeven het bestuur van het Gasthuis te vervangen. De nieuwe provisors waren zeer waarschijnlijk lid van de NSB.

Dit is alles wat er in het openbaar over Smit te vinden is. De scans van de Berghse bevolkingsregisters zijn (gelukkig) voor mei 2018 gedownload. Door de vernieuwde privacy wetgeving zijn ze nu niet meer openbaar.

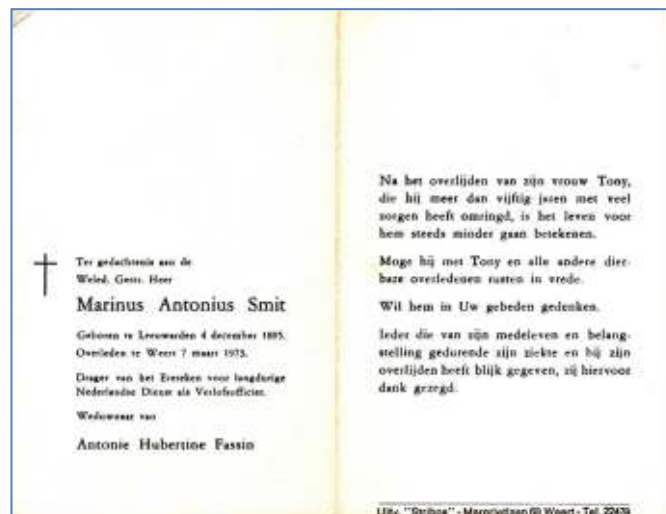
Onlangs bleek dat het bidprentje van de Smit was opgenomen in de collectie van het Archief- en Documentatiecentrum voor RK Friesland.

Hij is 7 maart 1973 te Weert overleden

En nu verder?

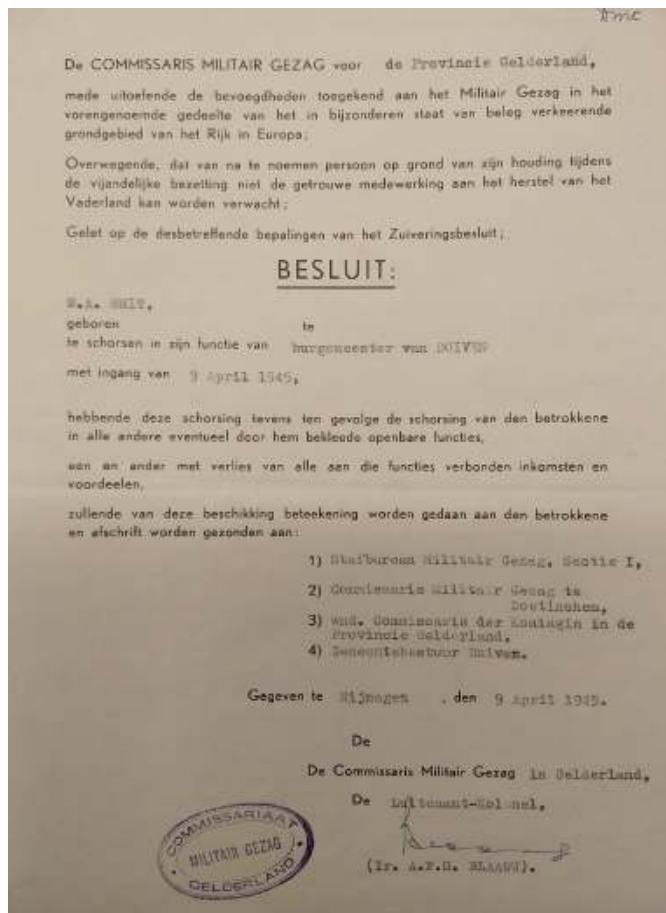
Verder zoeken naar antwoorden op in ieder geval de volgende vragen:

- Waarom is Smit als burgemeester van Duiven benoemd?
- Zijn er misdragingen van hem bekend uit zijn Duivense periode? Of juist goede dingen?
- Is hij na de oorlog veroordeeld?
- Zijn er foto's van hem?

Mocht u antwoord weten op een van deze vragen horen wij dat graag.

wordt vervolgd

Impressie Jumbo actie "Een boek vol geschiedenis"

WOENSDAG 18 DECEMBER 2019

Duiven Post

altijd in de buurt!

Redactie: De IJderling 15, 5921 RS Duiven

088 - 49 34 76

dps@planet.nl

www.duiven-post.nl

www.klaasduivenpost.nl

5

JUF TEES GAAT
MET PENSIOEN

12

FONS RAZEND DRIJK
OP GABA-IJSSAAN

14

RAAMHORIGHEID
DOOR IJSSAAN

35

NOMINATIE VOOR
HENK VUULINK

Impuls voor lokale geschiedenis

Plaatsjesactie Jumbo Duiven

Mak de media tie

Plaatsjes spanen voor een verzameldboek is een begrepen manier van samenwerken en kanten te binden. Meestal haalt het plaatsjes van voetballers of stripfiguren, die vooral bij de jeugd populair zijn. Jumbo Gradussen in Duiven gaat het over een andere boeg met een album over de geschiedenis van Duiven, Gerssen en Loos. Als het net zo'n rage wordt als elders staan straks volwassener achter draagbellen om plaatsjes te 'bedelen'.

De actie begint zaterdag 20 december. Voorafgaand krijgt ieder huishouden een bon door de binnenvoer. Daarmee kan men gratis meegenomen van 'Gemeente Duiven, een boek vol geschiedenis' worden opgehaald bij de Jumbo-winkel aan de Pastoriestraat en het Eilandplein. Er worden er

om ontbrekende plaatsjes alom te verkrijgen. Het verzameldboek is bedacht door Adfoloyalty, een Duivense uitgever die zich heeft gespecialiseerd in dit soort 'plaatsjesacties'. In andere plaatsen zijn de geschiedenisalbums een groot succes. In dit boek de ruimtelijke kanten verzamelaars, in tijden versprekt zelfs een tweede editie. Het Duivense album wordt gemaakt in samenwerking met Jumbo Gradussen en de Historische Kring Duiven-Gerssen-Loos.

Chris Gradussen heeft de naam lang na te denken. "Ik heb de positieve verhalen van collega-Jumbo's en geschiedenis had op school mijn belangstelling al. Het leuke is dat ik nu voeger gewoon voorbijreed. En ik vind het belangrijk om op

ling al. Het leuke is dat ik nu voeger gewoon voorbijreed. En ik vind het belangrijk om op

De presentatie van het verzameldboek over de geschiedenis van Duiven, Gerssen en Loos. Van links naar rechts: Chris Gradussen, Piet Bus, Historische Kring en Jo Schepers (Historische Kring), Roni Rietveld.

ling al. Het leuke is dat ik nu voeger gewoon voorbijreed. En ik vind het belangrijk om op

Uw spaaralbum nog niet vol?

Kom op woensdag 26 februari tussen 14:00 tot 17:00 naar de ruilmiddag bij Jumbo Duiven Pastoriestraat 2 en Eilandplein 508

Op deze middag ontvangt u ook de bonussticker!

JUMBO

De nadruk ligt op de geschiedenis van na 1880

Vervolg van voorpagina.

Daarmee doelt Chris Gradussen niet alleen op Adfoloyalty, maar ook op de Historische Kring, die verantwoordelijk is voor de meer dan driehonderd afbeeldingen en foto's plus de verklarende teksten. De Historische Kring heeft die enorme klus in slechts zes weken geklaard. "We vonden het meteen een mooi initiatief, maar achteraf hebben we het wel een beetje onderschat", vertelt voorzitter Piet Bus. Het resultaat maakt dat meer dan

goed. De nadruk ligt op de periode na 1880. "Dan komen er foto's beschikbaar. Daarvoor moeten we het doen met schaarse illustraties", aldus Piet Bus. Het maken van keuzes was volgens hem het lastigste onderdeel van het werk. De Historische Kring kon putten uit de eigen collectie. Er is aandacht voor gebouwen zoals havezates, kerken en scholen, voor tradities zoals de schutten en de processies en voor bijvoorbeeld de nieuwe industrieterreinen en infrastructuur.

Alle 68 pagina's hebben een eigen thema. Piet Bus hoopt dat het Jumbo-verzameldboek de belangstelling voor lokale geschiedenis en dus ook voor de Historische Kring aanwakert. Het aantal leden en vrijwilligers is relatief laag, omdat veel inwoners van origine niet uit Duiven komen. Piet Bus: "Dit verzamelboek is niet alleen een waardevol bezit, maar voor ons ook een unieke mogelijkheid om meer mensen enthousiast te maken voor lokale geschiedenis."

20

Driepas - jaargang 37 - nr. 1

WOENSDAG 4 MAART 2020

HISTORISCH VERZAMELALBUM JUMBO

Ruilmiddag plaatjes superdruk

"Zeker duizend bezoekers, misschien wel het dubbele. De mensen hingen er bij wijze van spreken met de benen uit." Dit zegt Chris Gradussen, directeur-eigenaar van de Jumbo-supermarkten in Duiven, over de ruilmiddag vorige week in De Stek, het onderkomen van KerkvoorNu in de voormalige bibliotheek. Tijdens de ruilmiddag konden Jumbo-klanten proberen het verzamelalbum 'Gemeente Duiven, een boek vol geschiedenis', compleet te krijgen. Dat de sparaactie een groot succes is, bleek al eerder toen Gradussen plaatjes moest laten bijdrukken. Bij het begin van de ruilmiddag stond er zelfs een rij wachtenden voor de ingang van De Stek. Eenmaal binnen konden de bezoekers hun dubbele plaatjes inleveren. Deze werden vervolgens

in genummerde bakjes gestopt. Vanwege de drukte heeft Jumbo besloten een extra ruilmoment in te lassen. Zaterdag 14 maart krijgen verzamelaars tussen 17.00 en 20.00 uur nogmaals de kans om te proberen de laatste plaatjes te scoren. De locatie is nog niet bekend.

WOENSDAG 26 FEBRUARI VAN 14 TOT 17 UUR IN DE STEK

Speciale ruilmiddag voor historische plaatjes van Jumbo

Wie het Jumbo-verzamelalbum 'Gemeente Duiven, een boek vol geschiedenis' nog niet compleet heeft, kan woensdag 26 februari tussen 14.00 en 19.00 uur proberen de laatste plaatjes te verkrijgen tijdens een ruilmiddag in van KerkvoorNu in de oude bibliotheek.

Gerrit Spaan: "Oude Duivenaren zien hoe het vroeger was, nieuwkomers kunnen de geschiedenis van hun woonplaats ontdekken."

De ruilmiddag zou eerst in de Jumbo-supermarkten zijn, maar eigenaar Chris Gradussen besloot uit te wijken naar De Stek vanwege de verwachte belangstelling: "De actie is een groot succes. We hebben zelfs plaatjes moeten bijdrukken. Ik krijg veel positieve reacties, maar mensen zijn ook bezorgd dat ze niet op tijd aan alle plaatjes komen." Om mensen die woensdagmiddag werken ook een kans te geven is de sluitingstijd verplaatst van 17.00 naar 19.00 uur.

De plaatjesactie begint zaterdag 21 december. De Historische Kring Duiven-Groessen-Loo zorgt voor de meer dan driehonderd afbeeldingen en foto's plus de verklarende teksten. In het album is er aandacht voor onder andere gebouwen, tradities en

bedrijvigheid. Het doel is inwoners enthousiast te maken voor lokale geschiedenis. Dat is zeker gelukt bij de 62-jarige Gerrit Spaan. Hoewel geboren in Groessen voelt Gerrit zich een echte Duivenaar. "Toen ik 4 jaar was, zijn we naar Duiven verhuisd. Tussen Ede gewoond, maar Duiven trekt vanwege de gemoedelijkheid. Als je in Ede je buurman ondersteboven liep, zag hij je nog niet. Als ik hier bekenden tegenkom, groot iedereen. Toen het geschiedenisalbum uitkwam, was Gerrit Spaan er als de kippen bij. "Normaal ben ik geen verzamelaar, maar dit

vind ik wel leuk. Als oude Duivenaar zie je hoe het vroeger ook alweer was. Voor nieuwe Duivenaren is het ook leuk. Die kunnen de geschiedenis van hun woonplaats ontdekken."

Album bijna compleet

Gerrit Spaan doet alles om zijn album compleet te krijgen. Zo heeft hij zijn dubbele plaatjes op Marktplaats te ruil aangeboden. Terwijl we praten, komt er iemand aan de deur die daarop gereageerd hebt. "In het begin ging het snel, maar nu wordt het lastiger. Ik denk dat ik er nog zo'n veertig nodig heb. Hopelijk vind ik die op de ruilbeurs."

Verenigingsnieuws

Activiteiten

Symposium

Woensdagavond 27 november hebben we ons jaarlijkse Symposium gehouden. Het onderwerp van de Lezing van Pim Gerritsen voor deze avond was "Van Emmerich naar Arnhem. De bevrijding van de Liemers".

Op deze lezing kwamen meer dan 100 belangstellenden af.

Het gedeelte voor de pauze kwam de bevrijding tot de Liemers aan bod. Na de pauze de bevrijding van de Liemers.

Penningmeester

Vorig jaar is de Algemene Ledenvergadering akkoord gegaan met een contributieverhoging. De standaard contributie voor een automatische incasso-betaling is vastgesteld op € 18,00.

Voor een Nota-betaling wordt € 2,00 extra in rekening gebracht. Aangezien de postverzending van de Driepas niet meer door SANDD kan worden verzorgd, maar door PostNL, zijn ook de posttarieven verhoogd. Waar we voorheen € 2,00 voor de postverzending in rekening moesten brengen, is dat nu € 6,00.

We hebben dus de volgende Lidmaatschappen:

Lidmaatschap Auto-incasso	€ 18,00
Lidmaatschap Nota	€ 20,00
Lidmaatschap Auto-incasso Post	€ 24,00
Lidmaatschap Nota Post	€ 26,00

Nieuwe leden:

R. van Amersfoort te Loo
G. Daams te Duiven
T. Derksen te Groessen
F. Jansen te Duiven
T. Jansen te Groessen
M. Peters te Duiven
R. Quack te Duiven
J.M. van Miltenburg te Duiven
B. Kampes te Duiven

Sinds kort is de Historische Kring ook te volgen op Facebook. Naast Facebook zal de Historische Kring later dit jaar ook actief worden op Instagram.

Programma 2020

woensdag 25 maart 2020

LEDENVERGADERING

Plaats: OGtent, Duiven

Programma zie pagina 3 in deze Driepas.

Weekend van 12 & 13 september 2020

OPEN MONUMENTENDAGEN

Thema: Leermonument

Van elk monument kun je uiteraard wel wat leren. Naast monumenten die een leerfunctie hadden of hebben (zoals scholen en universiteiten), worden in 2020 ook allerlei andere monumenten 'leermonumenten'.

Leermonumenten zijn overal

Nederland barst van de leermonumenten. Hoe zit het eigenlijk met de geschiedenis van leren in ons land? Een van de eerste scholen in Nederland waarover iets bekend is, is een kloosterschool in Utrecht uit het jaar 750 n.Chr. Karel de Grote zorgde voor het ontstaan van de eerste onderwijswetten die voorschreven dat alle jongens in het Frankische rijk moesten leren lezen, schrijven, zingen en bidden. Na de kloosterscholen volgden dorpsscholen, en in 1575 werd in Leiden de eerste universiteit opgericht door Willem van Oranje. Mede dankzij nieuwe onderwijswetten werden in de 18e en 19e eeuw verspreid over Nederland honderden schoolgebouwen neergezet. Inmiddels barst Nederland van de (oude en nieuwe) leermonumenten: ambachtsscholen, universiteitsgebouwen, kloosters, basis- en middelbare scholen, muziekscholen, dansscholen, sportscholen, enzovoorts. Al deze gebouwen, maar óók heel veel andere monumenten, zijn kandidaat om als leermonument een hoofdrol te spelen tijdens Open Monumentendag 2020! Met het thema Leermonument sluiten we aan bij het thema van de Europese monumentendagen: 'Heritage and Education'.

zondag 27 september 2020

Centrum Duiven, aanvang 12:00 uur

DUUVE TE GEK

De weergoden lieten ons na 16 jaar een keertje in de steek, in 2020 hopen we natuurlijk weer op de laatste zondag van september in het centrum van Duiven te staan met Duuve te Gek!

oktober 2020

MAAND VAN DE GESCHIEDENIS

Thema: Oost/West

25 november 2020

SYMPOSIUM

Thema en plaats volgt

Indien onbestelbaar retour: Remigiusplein 9, 6921 BL Duiven

Toe en Nu

Kruising Visserlaan - Eltense-
straat - Burgemeester van Dorth
tot Medlerstraat.

